

**Eco-effectscan
Exporteursbaan
te Den Haag**

**Opdrachtgever
GEM Vroondaal
te Den Haag**

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

**Eco-effectscan
Exporteursbaan
te Den Haag**

Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
e-mail info@aquaterranova.nl
www.aquaterranova.nl

**Opdrachtgever
Grond Exploitatie Maatschappij Vroondaal
te Den Haag**

Datum: 30 augustus 2022
Rapportnr.: 21135/AQT301dFF/LVS
Status: Definitieve rapportage

COLOFON

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Titel : *Eco-effectscan Exporteursbaan te Den Haag*

Opdrachtgever : Grond Exploitatie Maatschappij Vroondaal
Contactpersoon : mw. S. Hielkema

Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
e-mail info@aquaterranova.nl
www.aquaterranova.nl

Projectteam

Projectmanager : mw. L.G. Verschuur BSc
Contactpersoon : mw. L.G. Verschuur BSc
Auteur : mw. L.G. Verschuur BSc
Veldwerk : mw. L.G. Verschuur BSc
: mw. E.L. Tang
Kwaliteitsborger : mw. J.M.A. de Jonge MSc

Projectnummer : **21135**

Aqua-Terra Nova BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, de brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van groene adviesbureaus.

Datum vrijgave	Status	Vrijgave auteur	Goedkeuring kwaliteitsborger
30 augustus 2022	Definitief		

© 2022 Aqua-Terra Nova B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doelstelling.....	5
1.3	Leeswijzer	5
1.4	Verantwoording.....	5
2	METHODE.....	7
2.1	Inleiding.....	7
2.2	Projectbeschrijving	7
2.3	Wettelijk kader Wet natuurbescherming	7
2.4	Beoordeling beschermde natuurgebieden	7
2.5	Aanwezigheid beschermde planten en dieren	7
2.6	Effectbeoordeling en toetsing	8
3	ONDERZOEKSGEBIED	9
3.1	Ligging.....	9
3.2	Bestaande situatie	9
3.3	Beoogde situatie en activiteiten	10
3.4	Veldbezoek.....	11
4	RESULTATEN GEBIEDSBESCHERMING.....	12
4.1	Natura 2000-gebieden	12
4.2	Ecologische verbindingzones	13
4.3	Stedelijke Groene Hoofdstructuur van Den Haag	13
5	RESULTATEN SOORTBESCHERMING.....	15
5.1	Vaatplanten	15
5.2	Vogels.....	15
5.3	Grondgebonden zoogdieren	16
5.4	Vleermuizen	16
5.5	Amfibieën.....	17
5.6	Reptielen.....	17
5.7	Vissen	17
5.8	Overige beschermde soorten	17
6	CONCLUSIES EN ADVIES.....	18
6.1	Gebiedsbescherming	18
6.2	Soortenbescherming	18
6.3	Advies en vervolgstappen	19
6.4	Geldigheid	20
7	REFERENTIES	21
BIJLAGE 1 TOEKOMSTIG WEGPROFIEL EXPORTEURSBAAN EN PROEFVERKAVELINGEN		

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De gemeente Den Haag is voornemens een herziening door te voeren in het bestemmingsplan Madestein-Vroondaal. De huidige wadi's, groen en watergangen ten weerszijden van de Exporteursbaan gaan van water/groen naar WG2 (woongebied). Daarnaast zullen er ook woningen worden gebouwd en wordt daarvoor het gebied bouwrijp gemaakt. Voor deze herziening dienen onder andere de gevolgen van de ruimtelijke ingrepen op de aanwezige flora en fauna te worden weergegeven. In dit kader is de onderhavige Eco-effectscan uitgevoerd door Aqua-Terra Nova bv in opdracht van Grond Exploitatie Maatschappij Vroondaal.

1.2 Doelstelling

De Eco-effectscan heeft als doel te inventariseren of het project mogelijk in strijd is met de Wet natuurbescherming of het Natuurnetwerk Nederland in de Wet ruimtelijke ordening. Hiertoe worden de effecten van de activiteiten op beschermde gebieden en soorten inzichtelijk gemaakt. Daarnaast wordt geadviseerd hoe te handelen in het kader van de natuurwetgeving¹. Er zijn daarnaast voor het project nog vele andere onderzoeken uitgevoerd, zie tabel 1.1 en figuur 1.2.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksmethode en het toetsingskader van de Eco-effectscan beschreven. In hoofdstuk 3 worden het project en het onderzoeksgebied beschreven. Mogelijke effecten op beschermde natuurgebieden en het Natuurnetwerk Nederland worden beschreven in hoofdstuk 4. De resultaten van de inventarisatie en mogelijke effecten op beschermde soorten worden in hoofdstuk 5 beschreven. Tot slot volgen in hoofdstuk 6 de conclusies en worden eventueel te nemen maatregelen geadviseerd. Bronvermeldingen zijn in de tekst met een nummer aangegeven, wat naar het desbetreffende nummer in de referentielijst verwijst.

1.4 Verantwoording

Bij ecologische veldwerkzaamheden is een volledige garantie over de afwezigheid van soorten niet te geven. Door de inzet van ter zake kundige ecologen en landelijk geaccepteerde onderzoeksmethodes wordt onze onderzoekskwaliteit gewaarborgd.

Tabel 1.1 Eerdere onderzoeken Vroondaal te Den Haag.

Eerdere onderzoeken Vroondaal/Madestein	
Eco-effectscan 2180320/AQT301FF/ML 5-7-2018	Vroondaal Zuid 2a
Soortgericht onderzoek 2180320/AQT302FF/ML 9-10-2018	Vroondaal Zuid 2a
Eco-effectscan 2181070/AQT301FF/ML 31-1-2019	Madepolderweg 57
Soortgericht onderzoek 2181070/AQT302FF/SJ 11-12-2019	Madepolderweg 57
Eco-effectscan 200047/AQT301FF/TJ 2-6-2020	Middelste veld Vroondaal Zuid 1
Eco-effectscan 200047/AQT302FF/TJ 8-6-2020	Linker veld Vroondaal Zuid 1
Eco-effectscan 200047/AQT303FF/TJ 8-6-2020	Rechter veld Vroondaal Zuid 1
Soortgericht onderzoek 200047/AQT304bFF/LT 2-9-2021	Vroondaal Zuid 1
Eco-effectscan 20053/AQT301FF/LvdA 12-6-2020	Reconstructie Madepolderweg
Soortgericht onderzoek 2180420/AQT301FF/ML 8-11-2018	Landschapspark Madestein
Eco-effectscan Tauw 2015	Heel Vroondaal

Tabel 1.2 Overzicht van ontwikkelingen Vroonddaal te Den Haag.

2 METHODE

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de resultaten van de voorliggende rapportage tot stand zijn gekomen. Dit hoofdstuk dient tevens als onderbouwing van de conclusies. In het kort wordt weergegeven hoe de Wet natuurbescherming in het project wordt geborgd.

2.2 Projectbeschrijving

Het project wordt beschreven aan de hand van de door de opdrachtgever verstrekte informatie. Hiertoe wordt de omvang en ligging van het onderzoeksgebied beschreven in relatie tot groenstructuren in de omgeving, wordt de bestaande situatie geschetst en worden de beoogde activiteiten omschreven.

2.3 Wettelijk kader Wet natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming zijn beschermde soorten en gebieden aangewezen¹. Hierbij zijn beschermde soorten ingedeeld in drie regimes (respectievelijk art. 3.1, 3.5 en 3.10). Artikel 3.1-3.4 betreffen regels ter bescherming van vogels die vallen binnen het bereik van de Vogelrichtlijn, i.e. alle natuurlijk in het wild levende vogels in de Europese Unie. Artikel 3.5-3.9 betreffen regels ter bescherming van dier- en plantensoorten die strikt beschermd zijn op grond van de Habitatrichtlijn en natuurbeschermingsverdragen. Artikel 3.10-3.11 betreffen regels ter bescherming van niet onder art. 3.5 vallende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten vermeld in de bijlage bij de wet.

Alle in de Wet natuurbescherming genoemde soorten zijn strikt beschermd¹. De bescherming van soorten is met name gericht op instandhouding van populaties en verblijfplaatsen van individuen. Hierbij wordt het 'nee, tenzij'-principe gehanteerd. Handelingen in strijd met de verbodsbepalingen zijn per definitie verboden. Uitzonderingen voor overtreding van de verbodsbepalingen kunnen worden verleend middels vrijstellingen en ontheffingen. Tevens is de zorgplicht te allen tijde van kracht voor alle planten en dieren.

2.4 Beoordeling beschermde natuurgebieden

Op basis van provinciale en lokale kaartendatabases wordt de ligging van natuurgebieden in de omgeving van het onderzoeksgebied inzichtelijk gemaakt. Het betreft gebieden uit de Wet natuurbescherming (Natura 2000-gebieden) en gebieden uit het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Indien dergelijke beschermde natuurgebieden binnen een straal van 5 km van het onderzoeksgebied gelegen zijn of de ingreep een zodanig karakter heeft dat effecten op grotere afstand mogelijk zijn, wordt de wettelijke status beschreven. Daarnaast wordt beoordeeld of negatieve effecten op de gebieden uitgesloten kunnen worden, zowel door de werkzaamheden zelf als voor eventuele effecten van stikstofdepositie door de werkzaamheden op natuurgebieden.

2.5 Aanwezigheid beschermde planten en dieren

Aan de hand van een veldbezoek, verspreidingsatlassen, overige naslagwerken en lokale waarnemingen wordt een lijst samengesteld van beschermde soorten behorend tot artikel 3.1, 3.5 en 3.10 welke in en in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied zijn waargenomen of potentieel aanwezig zijn. Deze lijst met soorten is een momentopname, is niet limitatief en kan aangevuld worden met beschermde soorten waarvan de aanwezigheid aannemelijk is.

Voor deze soorten wordt op basis van het verkennend locatiebezoek de geschiktheid van biotopen in het onderzoeksgebied beoordeeld. De beoordeling van de aanwezigheid van beschermde planten en dieren in het onderzoeksgebied resulteert in de vaststelling:

- Niet aanwezig c.q. afwezig; de soort is niet in de omgeving waargenomen of het onderzoeksgebied vormt geen geschikt biotoop voor soort welke in de omgeving waargenomen is; de beoordeling van de afwezigheid wordt uitsluitend in uitzonderingen behandeld; soorten welke op de inventarisatielijst zijn opgenomen en niet worden behandeld, worden per definitie beoordeeld als niet aanwezig c.q. afwezig;
- niet uit te sluiten; de soort is in de omgeving waargenomen of kan op basis van betrouwbare bronnen* verwacht worden en het onderzoeksgebied vormt geschikt biotoop voor verblijfplaatsen of andere functionele onderdelen van de leefomgeving van de soort;
- aanwezig; de soort is tijdens het locatiebezoek waargenomen of de soort is in het onderzoeksgebied waargenomen op basis van betrouwbare bronnen*.

*Betrouwbare bronnen zijn minder dan 3 jaar oude gegevens van overige ter zake kundigen en de NDFF.

2.6 Effectbeoordeling en toetsing

Voor de aanwezige beschermde soorten of beschermde soorten waarvan de aanwezigheid niet uitgesloten kan worden, worden de effecten van de voorgenomen handelingen beoordeeld en getoetst aan de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming en de zorgplicht.

De toetsing is gericht op aantasting en verstoring van individuen en hun functionele leefomgeving en mogelijke effecten op nabijgelegen natuurgebieden. De toetsing is afhankelijk van de kwetsbare periode waarin handelingen een effect kunnen hebben. Vervolgens wordt beoordeeld of aantasting van individuen en hun functionele leefomgeving een effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de regionale of landelijke populatie.

Per soortgroep worden de handelingen getoetst aan de verbodsbepalingen en de zorgplicht. Per beschermingscategorie worden hierbij verschillende toetsingskaders gehanteerd (zie tabel 2.1).

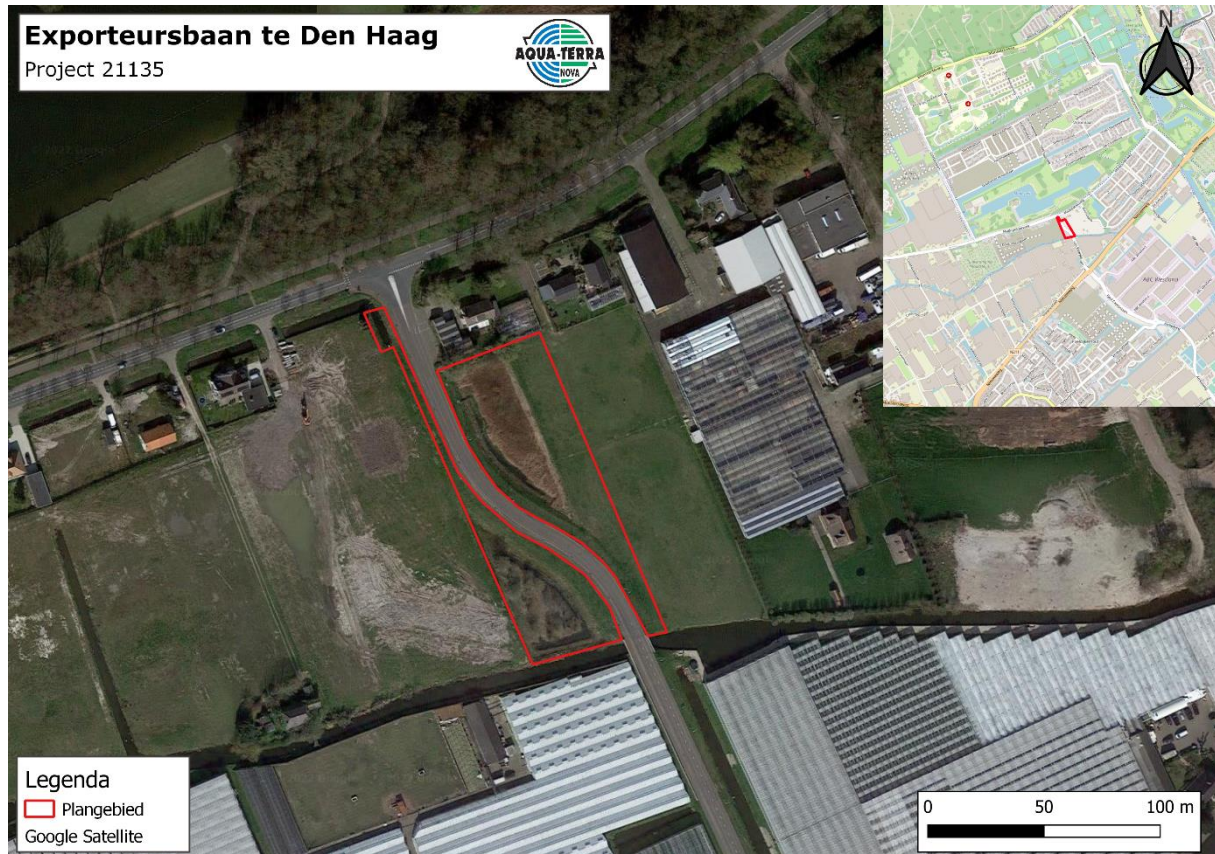
Tabel 2.1. Toetsingskader per beschermingscategorie.

Categorie	Toetsingskader
Artikel 3.1-3.4 & Artikel 3.5-3.9 (Vogelrichtlijn & Habitatrichtlijn)	Effecten dienen te allen tijde voorkomen te worden. Indien effecten op beschermde vogelsoorten niet uitgesloten kunnen worden, dient de omvang van de mogelijke effecten inzichtelijk gemaakt te worden middels vervolgonderzoek.
Artikel 3.10-3.11 (Nationaal beschermde soorten)	Voor handelingen in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling geldt een vrijstelling voor overtreding van de verbodsbepalingen, mits de handelingen uitgevoerd worden conform een goedgekeurde gedragscode. Indien het niet mogelijk is om conform een gedragscode te werken, dan dient ontheffing aangevraagd te worden.
Alle planten en dieren (Zorgplicht)	In het kader van de zorgplicht dienen schadelijke effecten zoveel als redelijkerwijs verwacht kan worden voorkomen te worden, beperkt te worden of ongedaan gemaakt te worden.

3 ONDERZOEKSGBIED

3.1 Ligging

Het onderzoeksgebied is gelegen aan de Exporteursbaan te Den Haag in de provincie Zuid-Holland. Het onderzoeksgebied betreft twee bermen van grasland, laag struweel, wadi's begroeid met riet en wilgen en watergangen. Het onderzoeksgebied ligt in een stedelijke omgeving. Zie figuur 3.1 voor de ligging en de begrenzing van het onderzoeksgebied ten behoeve van ecologie.

Figuur 3.1. Ligging en begrenzing van het onderzoeksgebied ten behoeve van ecologie aan de Exporteursbaan te Den Haag (rood omkaderd).

Ten noorden van het onderzoeksgebied ligt het recreatie-/natuurgebied Madestein. Ten oosten en westen van het onderzoeksgebied ligt open grasland waarop vroeger tuinbouwbedrijven waren gevestigd. Op dit terrein zal nieuwbouw van de wijk Vroondaal plaats gaan vinden. Ten zuiden van het onderzoeksgebied liggen glastuinbouwbedrijven.

3.2 Bestaande situatie

Het onderzoeksgebied betreft twee wadi's, groen en watergangen aan beide kanten van de Exporteursbaan met een oppervlakte van totaal circa 6900 m². Langs beide kanten van de weg ligt een berm van grasland met laag struweel. De berm aan de westkant van de weg bestaat aan de noordkant uit een watergang met stijl oplopende oevers met begroeiing en jonge bomen zoals zwarte els en berk. In het midden ligt een verhoging met laag struweel zoals distel, scherpe boterbloem, bijvoet, raapzaad, harig wilgenroosje, klaver soorten, melkeppe, verschillende zuring soorten, fluitenkruid, hoge fijnstraal, kleine brandnetel, witte dovenetel, gewone melkdistel, kleeftkruid, duizendblad, een radijs soort en smalle weegbree. In het zuiden aan de westkant van de Exporteursbaan is een wadi met daarin riet en jonge wilgenbomen. Langs de wadi lopen watergangen. Aan de oostkant langs de weg ligt ook een berm. Deze bestaat langs de gehele lengte langs de weg uit grasland met verschillende soorten die ook zijn gevonden aan de westkant maar ook een aantal soorten uniek voor de oostkant zoals schapenzuring, boerenwormkruid, kruipende boterbloem, gewone hoornbloem, madeliefje, gewone veldbies, ooievaarsbek sp., wikke, gewone berenklauw, jacobskruiskruid en knooppkruid. In de noordoosthoek van het onderzoeksgebied ligt een wadi met voornamelijk riet. Eromheen is een watergang gelegen. Langs de weg bevinden zich lantaarnpalen van circa 8 meter hoog met de armatuur naar beneden gericht. Er is in het onderzoeksgebied geen bebouwing aanwezig.

Zie voor een impressie van het onderzoeksgebied de afbeeldingen in figuur 3.2. In bijlag 1 is de huidige bestemmingsplan kaart weergegeven.

Figuur 3.2. Impressie van het onderzoeksgebied. Linksboven is de zuidoosthoek te zien van het onderzoeksgebied. Hier ligt een watergang met vegetatie. Rechtsboven is de berm te zien ten westen van de Exporteursbaan. Links in het midden is een overzichtsfoto van de berm ten westen van de Exporteursbaan. Hier is ook het gebied met riet en wilgenbomen op te zien. Links en rechts onder zijn beide foto's van de berm ten oosten van de Exporteursbaan. De linker foto is genomen vanaf de zuidkant, de rechter foto vanaf de noordkant. Op beide foto's is te zien dat de westzijde vooral bestaat uit grasland en riet.

3.3 Beoogde situatie en activiteiten

De activiteitenomschrijving is opgesteld aan de hand van plattegronden, ontwerptekeningen en de mondeling en schriftelijk door de opdrachtgever verstrekte informatie.

Er wordt een woonwijk gerealiseerd langs beide kanten van de Exporteursbaan. De Exporteursbaan krijgt een nieuw profiel, zie bijlage 1. Hiervoor worden de bermen aan beide zijden van de weg bouwrijp gemaakt. Er is geen bebouwing aanwezig in het onderzoeksgebied. In de nieuwe situatie komen er een aantal bomen in het midden van de Exporteursbaan te staan als scheiding tussen twee

rijrichtingen. Er bevinden zich watergangen/sloten in het onderzoeksgebied. De aanwezige watergangen in het onderzoeksgebied zullen gedempt worden.

In bijlage 1 is er een kaart te zien van de huidige situatie met de te realiseren toekomstige situatie. Deze activiteiten vormen de basis van de toetsing aan de Wet natuurbescherming.

3.4 Veldbezoek

Het onderzoeksgebied is bezocht in de middag van 6 december 2021. De weersomstandigheden tijdens dit oriënterend onderzoek waren droog, 7/8 bewolkt met een temperatuur van 3,5°C, windkracht 3 Bft uit het zuiden. Op 16 februari heeft naar aanleiding van het uitbreiden van het onderzoeksgebied er nog een veldbezoek plaatsgevonden. De weersomstandigheden tijdens dit veldbezoek waren droog, 6/8 bewolkt met een temperatuur van 11,7 °C, windkracht 6 Bft uit het zuidwesten. Tijdens de inventarisatie zijn aanwezige natuurwaarden in het onderzoeksgebied bekeken. Beschermde soorten worden alleen op basis van regionale verspreidingsgegevens en het ontbreken van geschikt habitat uitgesloten, anders worden ze meegenomen in de toetsing.

4 RESULTATEN GEBIEDSBESCHERMING

Onderstaand wordt bepaald wat de afstand is van het onderzoeksgebied tot beschermde natuurgebieden of gebieden die behoren tot een ecologische verbindingszone en wordt getoetst of de geplande activiteiten mogelijk een negatief effect kunnen hebben op deze beschermde natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Indien er schade op kan treden, dan wordt aangegeven of hiervoor aanvullende maatregelen en/of een ontheffing noodzakelijk zijn/is.

4.1 Natura 2000-gebieden

Het Natura 2000-gebied 'Solleveld en Kapittelduinen' bevindt zich op circa 1,4 km afstand ten noordwesten van het onderzoeksgebied, zie figuur 4.1. Het Natura 2000-gebied 'Westduinpark en Wapendal' is gelegen op circa 3,8 km afstand van het onderzoeksgebied. Andere Natura 2000-gebieden liggen op grotere afstand.

Figuur 4.1. Positie van het onderzoeksgebied ten opzichte van Natura 2000-gebieden.

Het Natura 2000-gebied 'Solleveld & Kapittelduinen' bestaat uit oude duinen, duinbossen, struwelen, ruigten en plassen². Het natuurgebied is van grote waarde vanwege de kalkarme duinen en heideterreinen die in het gebied voorkomen. Aan de binnenduinstrand bevinden zich een aantal oude landgoedbossen die rijk zijn aan stinzenflora.

Het Natura 2000-gebied 'Westduinpark' is een breed, gevarieerd en kalkrijk duingebied met kenmerkende habitats van de Hollandse duin- en kuststreek. Er is een breed scala aan vegetatietypen van jonge en oude, droge duinen, met ruigten, graslanden en struwelen en binnenduinbos aanwezig, met karakteristieke flora. 'Wapendal' bestaat uit oud duin met struikheivegetatie.

De meeste negatieve effecten door de geplande ontwikkeling worden door de afstand en de tussenliggende infrastructuur uitgesloten. Stikstofdepositie op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden kan echter niet op voorhand uitgesloten worden, zie volgende paragraaf.

Stikstofdepositie

Stikstofdepositie is de hoeveelheid stikstof, die in de vorm van NO_x (stikstofoxiden) of NH₃ (ammoniak), neerdaalt op de bodem. Verschillende bronnen, zoals bouwwerktuigen, verkeer en mest, hebben een stikstofuitstoot. In Nederland is in 118 van de 161 Natura 2000-gebieden, de stikstofdepositie hoger bevonden dan ten minste één habitat of soort kan verdragen. Een verdere toename van de stikstofdepositie kan leiden tot 'significante effecten' op de beschermde natuurgebieden, wat alleen is toegestaan met een Wet natuurbescherming vergunning¹.

Met het aannemen van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering, ook wel 'Stikstofwet' genoemd, op 9 maart 2021 is een partiële vrijstelling opgenomen in de Wet natuurbescherming voor bouw- sloop- en aanlegactiviteiten in de bouwsector. Deze Wet is per 1 juli 2021 in werking getreden. De vrijstelling is partieel, omdat deze alleen geldt voor tijdelijke stikstofemissies tijdens de bouw, sloop en aanleg (hierna: "bouwfase") en niet voor structurele stikstofemissies in de gebruiksfase van het bouwwerk of werk als gevolg van bijvoorbeeld bewoning, gebruik van utiliteitsbouw of verkeer dat over een weg rijdt (hierna: "gebruiksfase"). De vrijstelling is tevens partieel, omdat deze alleen geldt voor de gevolgen van stikstofdepositie en niet voor andere significante gevolgen, zoals de verstoring door licht, geluid en trillingen en oppervlakteverlies van habitatten en effecten op grondwaterstanden. Dit betekent dat in de vergunningverlening van (bijvoorbeeld) een woningbouwproject alleen nog gekeken wordt naar de structurele stikstofemissies en -depositie tijdens de gebruiksfase van het project. Er dus moet nog steeds onderzocht worden wat de gevolgen zijn voor de structurele stikstofemissies in de gebruiksfase en de effecten van de bijbehorende depositie op de betrokken Natura 2000-gebieden. Hieruit komt naar voren of er een vergunning nodig is op grond van de Wet natuurbescherming (hierna: "Wnb").

Vanuit het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) artikel 7.19a moeten bij het verrichten van bouw- en sloopwerkzaamheden adequate maatregelen getroffen worden om de emissie van stikstofverbindingen naar de lucht te beperken als voor het bouwwerk een omgevingsvergunning nodig is of als er een melding nodig is omdat de hoeveelheid sloopafval naar redelijke inschatting meer is dan 10 m³. Deze maatregelen moeten worden beschreven bij een bouwmelding en een sloopmelding.

Kortom, een stikstofdepositieberekening ten behoeve van de beoogde werkzaamheden (bouwfase) is niet noodzakelijk door de partiële vrijstelling voor stikstofuitstoot tijdens de bouw- sloop- en aanlegwerkzaamheden. In het verleden is er een stikstofberekening uitgevoerd voor de gehele ontwikkeling Madestein-Vroondaal. In dit rapport wordt specifiek gekeken naar de stikstofuitstoot/stikstofdepositie voor de realisatie van maximaal 42 woningen rondom de Exporteursbaan. Uit de rapportage (kenmerk: 21135AQT302 d.d. 21 juli 2022) blijkt dat er geen stikstofdepositie op nabij gelegen Natura 2000-gebieden is.

4.2 Ecologische verbindingzones

Het onderzoeksgebied is niet gelegen binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)³, zie figuur 4.2. Het onderzoeksgebied bevindt zich op circa 1 km van een ecologische verbindingzone dat deel uitmaakt van het NNN. Het betreft hier de Wennetjessloot ten oosten van het onderzoeksgebied. Het NNN kent geen externe werking. Negatieve effecten kunnen worden uitgesloten. Nadere toetsing in het kader van de Wet Natuurbescherming is niet noodzakelijk.

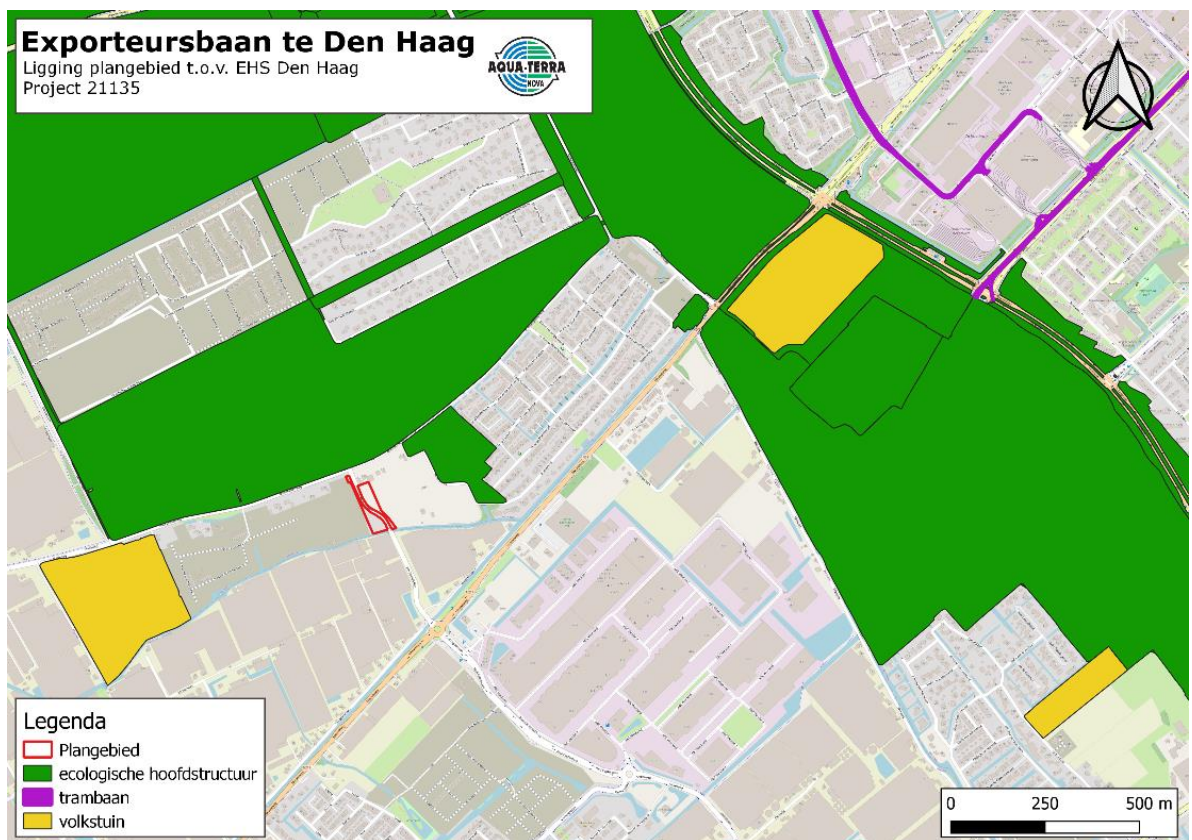
4.3 Stedelijke Groene Hoofdstructuur van Den Haag

De Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGH) (zie figuur 4.3) is het netwerk aan groengebieden en ecologische verbindingzones binnen de gemeente Den Haag. De Haagse groengebieden zijn door middel van ecologische zones met elkaar en het buitengebied verbonden door bomenrijen, waterwegen met oevers, kleine bosjes en struiken. Planten en dieren kunnen via deze zones van het ene naar het andere gebied migreren. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen vier ecotypes: de ecologische hoofdstructuur, de trambanen, stadsboerderijen en volkstuinten.

Negatieve effecten op de Stedelijke Groene Hoofdstructuur van Den Haag worden op basis van de geplande werkzaamheden, het huidige gebruik en inrichting van het onderzoeksgebied uitgesloten. Nadere toetsing is niet noodzakelijk.

Figuur 4.2. Positie van het onderzoeksgebied ten opzichte van het NNN.

Figuur 4.3. Positie van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Stedelijke Groene Hoofdstructuur in Den Haag (bron: beheersysteem Gemeente Den Haag, 29-08-2019).

5 RESULTATEN SOORTBESCHERMING

In dit hoofdstuk worden eventuele effecten van de geplande werkzaamheden op aanwezige natuurwaarden uitgewerkt. Daarnaast wordt antwoord gegeven op de vraag of, en zo ja, in welke mate beschermde plant- en diersoorten, beschermd door de Wet natuurbescherming, door de beoogde activiteiten kunnen worden geschaad. Indien er schade op kan treden, dan wordt aangegeven of hiervoor aanvullende maatregelen en/of een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is/zijn.

5.1 Vaatplanten

Het onderzoeksgebied is tijdens het uitvoeren van het oriënterend veldbezoek gecontroleerd op mogelijk aanwezige beschermde vaatplanten. Deze zijn niet aangetroffen. Zowel op basis van verspreidingsgegevens als de stedelijke ligging van het onderzoeksgebied, worden beschermde vaatplanten niet verwacht⁴. De aanwezigheid van beschermde flora kan daarom redelijkerwijs worden uitgesloten. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

5.2 Vogels

Alle broedende vogels, hun broedplaatsen en de functionele omgeving van de broedplaatsen zijn beschermd. Daarnaast zijn rust- en verblijfplaatsen én de functionele omgeving van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd¹. In het onderzoeksgebied worden mogelijk algemene broedende vogels verwacht.

5.2.1 *Vogels met jaarrond beschermde verblijfplaatsA*

Op basis van verspreidingsgegevens is gebleken dat in de omgeving van de Exporteursbaan de gierzwaluw en huismus behorend tot de categorie 1-4 (jaarrond beschermde vaste verblijfplaats) voorkomen⁵. Het onderzoeksgebied is echter niet geschikt voor vaste rust- en/of verblijfplaatsen voor beide soorten. De gierzwaluw nestelt in gebouwen, onder de dakgoot, achter de regenpijp, onder dakpannen, of in een gat in de muur en ook wel in neststenen. De huismus nestelt onder dakpannen, in gaten en kieren van gebouwen en in mussenkasten. Het onderzoeksgebied is niet geschikt voor deze soorten, er zijn geen bouwwerken aanwezig in het onderzoeksgebied. De aanwezigheid van vaste rust- en/of verblijfplaatsen voor gierzwaluwen en huismussen kan daarom worden uitgesloten. Naast nestplekken zijn ondersteunende leefgebieden van huismussen ook beschermd en essentieel in hun functie voor het nest. Hieronder vallen o.a. winter- en schuilverblijfplaatsen, zoals gevelbegroeiing of dicht begroeide groenblijvende struiken, water en zand voor stofbaden. Huismussen zijn zeer honkvast en zijn gedurende het hele jaar rondom verblijfplaatsen te vinden. Tijdens het veldbezoek zijn geen huismussen gezien óf gehoord in en rondom het plangebied. Uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF⁶) komen ook geen recente waarnemingen van huismussen rondom het plangebied. Het voorkomen van vaste rustplaatsen van huismussen is ook uitgesloten. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

De jonge bomen in het onderzoeksgebied zijn niet geschikt voor uilen en/of roofvogels. Tijdens het veldbezoek is er in de bomen gezocht naar oude nesten. Er zijn geen (oude) nesten van uilen en/of roofvogels aangetroffen en die worden ook niet verwacht, omdat de bomen in het onderzoeksgebied jong en laag zijn. Daarnaast zijn geen nesten in omliggende bomen waargenomen die mogelijk van een roofvogel en/of uil zouden kunnen zijn. Ook zijn er geen bouwwerken aanwezig in het onderzoeksgebied waar roofvogels en/of uilen zich in zouden vestigen. In het onderzoeksgebied kan de aanwezigheid van vaste rust- en/of verblijfplaatsen van roofvogels en uilen worden uitgesloten. In het verleden hebben binnen het plangebied glastuinbouwkassen gestaan waardoor het plangebied initieel niet geschikt was voor roofvogels en/of uilen. Door de verwijdering van de kassen is het mogelijk foerageergebied voor roofvogels en uilen geworden. Echter gaat Delfland een deel van het 5 ha grote schiereiland op de hoek van de Escamplaan en Madepolderweg opnieuw inrichten (zie artikel website Hoogheemraadschap van Delfland). Hierbij wordt water en natuur herontwikkelt met paaiplassen, rietkragen en oevervegetatie. Dit zal vissen, amfibieën en kleine zoogdieren aantrekken die voedsel vormen voor roofvogels en uilen in de omgeving. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

5.2.2 *Vogels uit categorie 5*

Van de vogelsoorten met een verblijfplaats uit de categorie 5 zijn verschillende vogels binnen het onderzoeksgebied te verwachten zoals de blauwe reiger. Nesten van categorie 5-soorten zijn jaarrond beschermd wanneer specifieke ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen¹. In dit geval wordt het onderzoeksgebied gebruikt als foerageergebied. Er zijn geen geschikte bomen of holtes aanwezig voor nestgelegenheid. In de omgeving is voldoende alternatief en zijn er geen

redenen om de nesten jaarrond te beschermen. Wel zijn de vogels en hun nesten beschermd tijdens het broeden.

5.2.3 *Algemene (broed)vogels*

In en rondom het onderzoeksgebied zijn algemene vogelsoorten te verwachten zoals grasmus, houtduif, roodborsttapuit, merel en kauw. De kauw maakt gebruik van hopen in bomen om hun nest in te bouwen. Er zijn geen geschikte bomen in het onderzoeksgebied aanwezig. De merel broedt in bosrijk landschap, houtwallen en lanen maar soms ook in solitaire bomen in open landschap of in steden, tuinen of groenstroken. De roodborsttapuit broedt op de grond in een goed verstopt nest. Er zijn geen (oude) nesten aangetroffen in het onderzoeksgebied. Het groen in het onderzoeksgebied zoals de wilgen in de wadi ten zuidwesten van de Exporteursbaan zijn geschikt als broedlocatie en foerageergebied voor algemene vogels. Alle vogels zijn tijdens het broeden beschermd en mogen dan niet verstoord worden¹. Er wordt aanbevolen om buiten het broedseizoen (grotendeels van maart t/m oktober) te werken. Indien er binnen het broedseizoen gewerkt wordt, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een broedvogelcontrole plaats te vinden.

5.3 **Grondgebonden zoogdieren**

Op basis van verspreidingsgegevens is gebleken dat in de omgeving van het onderzoeksgebied geen strikt beschermde grondgebonden zoogdieren voorkomen^{1,6}. Het voorkomen van strikt beschermde zoogdiersoorten in het onderzoeksgebied kan worden uitgesloten. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

Het oriënterend onderzoek wijst uit dat het onderzoeksgebied geschikt is voor nationaal beschermde zoogdiersoorten zoals egel, veldmuis, haas en bosmuis. Ook kunnen er binnen het onderzoeksgebied algemene zoogdiersoorten voorkomen als bruine rat. Voor nationaal beschermde zoogdiersoorten egel, veldmuis, haas en bosmuis geldt binnen de provincie Zuid-Holland een vrijstelling in het kader van de Wet natuurbescherming¹. De zorgplicht blijft echter wel van kracht.

5.4 **Vleermuizen**

Hoewel vleermuizen zoogdieren zijn, worden deze vanwege hun afwijkende eigenschappen als afzonderlijke groep behandeld. Alle soorten vleermuizen zijn beschermd binnen de Wet natuurbescherming¹. Vleermuizen maken binnen hun netwerk gebruik van vaste verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes. Deze vaste rust- en verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd, ook als de dieren op dat moment niet aanwezig zijn. Daarnaast is de functionele leefomgeving van vleermuizen beschermd. Dit zijn de vaste vliegroutes en essentiële foerageergebieden, die nodig zijn om een verblijfplaats te laten functioneren.

5.4.1 *Verblijfplaatsen*

In het onderzoeksgebied staan geen bouwwerken. Bouwwerken die geschikt zijn voor vaste rust- en/of verblijfplaatsen voor gebouwde wonende vleermuizen zoals de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger kunnen worden uitgesloten. Ook staan er in het onderzoeksgebied geen bomen die geschikte holtes of scheuren bevatten voor boombewonende vleermuizen zoals de watervleermuis, ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis. De aanwezigheid van vaste rust- en/of verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen kan worden uitgesloten. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

Echter is ter hoogte van de Sigrid Undsetlaan een kolonie watervleermuizen actief. Deze foerageren aan de watergang aangrenzend aan het plangebied. Om verstoring van de watervleermuis te voorkomen, is het werken met een ecologisch werkprotocol en onder begeleiding van een ecooloog noodzakelijk. Te allen tijde moet verstoring en verlichting op de watergang worden voorkomen. Is dit niet mogelijk, is er een ontheffing noodzakelijk.

5.4.2 *Foerageergebied en vliegroute*

Het onderzoeksgebied en de omgeving van het onderzoeksgebied zijn geschikt als foerageergebied en vliegroute voor vleermuizen. Sommige vleermuizen maken gebruik van lijnvormige structuren, zoals watergangen en bomenrijen, als vliegroute. Andere vleermuizen zijn minder afhankelijk van dit soort structuren⁷. Het onderzoeksgebied bevat geschikte lijnvormige structuren die kunnen dienen als vliegroute of foerageergebied voor vleermuizen. Het is echter geen essentieel foerageergebied of vliegroute. In de omgeving zijn genoeg andere lijnvormige structuren aanwezig met bomenrijen, watergangen en open vlaktes zoals de Madepolder en Madepolderweg ten noorden van het onderzoeksgebied en de Boomawatering ten zuiden van het onderzoeksgebied. De werkzaamheden hebben geen negatieve effecten op mogelijk aanwezige essentiële vliegroutes en foerageergebied. Negatieve effecten op mogelijk aanwezige essentiële vliegroutes en foerageergebied kan worden uitgesloten. Nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

5.5 Amfibieën

Uit de landelijke verspreidingsgegevens komt naar voren dat in de directe omgeving van het onderzoeksgebied geen strikt beschermde amfibieën voorkomen⁸. Vanwege het ontbreken van geschikt habitat en de ligging in stedelijk gebied worden deze redelijkerwijs ook niet verwacht. De aanwezigheid van strikt beschermde amfibieën kan worden uitgesloten.

Echter komt de strikt beschermde rugstreeppad in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied voor. De rugstreeppad betreft een pioniersoort die zich snel kan vestigen op bouwterreinen met vergraafbare grond en bouwmaterialen om onder te schuilen. Hierdoor kunnen de geplande werkzaamheden het onderzoeksgebied geschikt maken als leefgebied. Er dienen maatregelen genomen te worden ter voorkoming van de vestiging van de rugstreeppad (paragraaf 6.3.2). Als deze zich eenmaal heeft gevestigd in het onderzoeksgebied, dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden. De aanwezigheid kan worden uitgesloten. Nadere toetsing naar de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

De ruigtes in het onderzoeksgebied zijn geschikt voor nationaal beschermde soorten zoals bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Voor deze soorten geldt in de provincie Zuid-Holland een vrijstelling in het kader van de Wet natuurbescherming. De zorgplicht blijft echter wel van kracht.

5.6 Reptielen

Uit de landelijke verspreidingsgegevens komt naar voren dat in de omgeving van het onderzoeksgebied in het natura 2000 gebied 'Solleveld & Kapittelduinen' de (strikt) beschermde zandhagedis voorkomt⁸. De zandhagedis is sterk gebonden aan duin- en heidegebieden met een mozaïek van rijk gestructureerde dwergstuikvegetatie, afgewisseld met hogere grassen, 'kale' grond en plekken met open zandgrond⁹. Vanwege het ontbreken van geschikt habitat, het intensive gebruik en infrastructuur tussen het natura 2000 gebied en het onderzoeksgebied wordt de zandhagedis redelijkerwijs niet verwacht. De aanwezigheid van (strikt) beschermde reptielen kan worden uitgesloten. Er is geen sprake van een nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming.

Er worden geen andere beschermde reptielensoorten in het onderzoeksgebied verwacht.

5.7 Vissen

Uit de landelijke verspreidingsgegevens blijkt dat in de omgeving van de het onderzoeksgebied geen (strikt) beschermde vissoorten voorkomen⁸. De aanwezigheid van (strikt) beschermde vissoorten kan worden uitgesloten. De watgang in het is geschikt voor algemene vissoorten. Gezien de watergangen worden gedempt, dient in verband met de zorgplicht alle aquatische fauna afgevisd te worden onder ecologische begeleiding. Er is geen sprake van een nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming.

5.8 Overige beschermde soorten

Van de ongewervelden zijn naast vlinders en libellen, enkele kevers (vliegend hert, brede geelrandwaterroofkever, gestreepte waterroofkever, heldenbok, juchtleerkever, vermiljoenkever), weekdieren (platte schijfhoren, Bataafse stroommossel) en een kreeftachtige (rivierkreeft), beschermd door de Wet natuurbescherming^{1,10,11}. Het onderzoeksgebied en directe omgeving voorzien voor sommige van deze soorten in geschikt habitat. Uit verspreidingsgegevens komt naar voren dat er geen beschermde soorten in het onderzoeksgebied of omgeving aanwezig zijn. Door de tussenliggende infrastructuur kan de aanwezigheid voor beschermde soorten in het onderzoeksgebied redelijkerwijs worden uitgesloten. Wel dient er gewerkt te worden conform zorgplicht aangezien er algemene soorten aanwezig kunnen zijn zoals vlinders of libellen. Er is geen sprake van een nadere toetsing aan de Wet natuurbescherming.

6 CONCLUSIES EN ADVIES

In opdracht van GEM Vroondaal heeft Aqua-Terra Nova bv een onderzoek uitgevoerd naar de consequenties van natuurwetgeving op de geplande werkzaamheden met betrekking tot het project Exporteursbaan te Den Haag. Op basis van een locatiebezoek en een literatuurstudie is geïnventariseerd welke beschermde soorten er in het onderzoeksgebied aanwezig kunnen zijn. Aan de hand van de projectbeschrijving is getoetst of de geplande activiteiten in strijd kunnen zijn met de Wet natuurbescherming. De conclusie van de toetsing worden in dit hoofdstuk gegeven.

6.1 Gebiedsbescherming

Op grond van dit onderzoek kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Het onderzoeksgebied bevindt zich op circa 1,4 km van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied 'Solleveld & Kapittelduinen'. Er lijkt geen stikstofdepositieberekening nodig voor de gebruiksfase, omdat er geen toename van bebouwing is voorzien. Het totaal aantal woningen binnen de ontwikkeling van heel Vroondaal wijzigt niet, alleen de plaats van een aantal woningen (invulling oude stikstofrechten).
- Het onderzoeksgebied bevindt zich op circa 1 km van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Negatieve effecten op het NNN kunnen worden uitgesloten. Een nadere toetsing is niet noodzakelijk.
- Het onderzoeksgebied is geen onderdeel van een kerngebied aangewezen in de SGH. Negatieve effecten op de Stedelijke Ecologische Hoofdstructuur worden op basis van de geplande werkzaamheden, het huidige gebruik en inrichting van het onderzoeksgebied uitgesloten. Nadere toetsing is niet noodzakelijk.

6.2 Soortenbescherming

In tabel 6.1 is per soortgroep de benodigde vervolgstappen conform de Wet natuurbescherming aangegeven. In tabel 6.2 wordt de betekenis van de kleurencode weergegeven.

Tabel 6.1. Overzicht beschermde soorten

Soortgroep	Wet	Geadviseerde vervolgstappen
Vaatplanten		
Beschermde soorten	Wnb 3.5 of 3.10	Aanwezigheid uitgesloten.
Algemene soorten	Wnb 1.11	Werken conform zorgplicht.
Vogels		
Soorten met jaarrond beschermde verblijfplaats	Wnb 3.1	Aanwezigheid uitgesloten.
Categorie 5 soorten	Wnb 3.1	Aanwezigheid uitgesloten.
Algemene soorten	Wnb 3.1	Verstoring broedende vogels voorkomen. Binnen broedseizoen is broedvogelcontrole vereist (maart t/m oktober).
Grondgebonden zoogdieren		
Beschermde soorten	Wnb. 3.5 of 3.10	Aanwezigheid uitgesloten.
Algemene en vrijgestelde soorten	Wnb 1.11	Werken conform zorgplicht.
Vleermuizen		
Verblijfplaatsen	Wnb 3.5	Aanwezigheid uitgesloten.
Vliegroutes en foerageergebied	Wnb 3.5	Werkzaamheden rondom de watergang onder ecologische begeleiding met ecologisch werkprotocol.
Amfibieën		
Beschermde soorten	Wnb 3.5 of 3.10	Aanwezigheid uitgesloten. Echter ter voorkoming van vestiging eventueel paddenschermen plaatsen.
Algemene en vrijgestelde soorten	Wnb 1.11	Werken conform zorgplicht.
Reptielen		
Beschermde soorten	Wnb 3.5 of 3.10	Aanwezigheid uitgesloten.
Vissen		
Beschermde soorten	Wnb 3.5 of 3.10	Aanwezigheid uitgesloten.

Algemene soorten	Wnb 1.11	Werken conform zorgplicht. Bij dempen dient te worden afgevangen middels ecologische begeleiding.
Overige soorten		
Beschermde soorten	N.v.t.	Aanwezigheid uitgesloten.

Tabel 6.2. Betekenis kleurencodes.

Kleur	Betekenis
Groen	Werkzaamheden kunnen uitgevoerd worden met inachtneming van de algemene zorgplicht. Verdere vervolgstappen zijn niet noodzakelijk.
Geel	Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd mits maatregelen genomen worden of conform een goedgekeurde gedragscode gewerkt wordt. Indien negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden is nader onderzoek noodzakelijk.
Rood	Nader onderzoek naar de aanwezigheid van beschermde soorten, functie van het onderzoeksgebied voor de betreffende soorten en de invloed van het project op individuen en de gunstige staat van instandhouding van de soort is noodzakelijk. Indien uit het onderzoek blijkt dat betreffende soort aanwezig is en negatieve effecten niet uit te sluiten dan wel te voorkomen zijn dient ontheffing aangevraagd te worden.

6.3 Advies en vervolgstappen

De beoogde werkzaamheden betreffen het aanbrengen van een nieuw profiel op de Exporteursbaan te Den Haag om de toekomstige woonwijk langs de Exporteursbaan toegankelijker te maken. Daarnaast zullen er ook woningen worden gebouwd en daarvoor wordt het gebied bouwrijp gemaakt.

6.3.1 *Broedvogels*

Alle in Nederland broedende vogels en hun eventuele nesten zijn strikt beschermd en mogen tijdens het broeden niet verstoord worden. De meeste vogels broeden in de periode maart tot en met oktober. Echter zijn vogels welke buiten deze periode broeden ook te allen tijde beschermd. Indien werkzaamheden in de periode maart t/m oktober moeten worden uitgevoerd, dient de aanwezigheid van broedende vogels voorafgaand aan de werkzaamheden gecontroleerd te worden. Indien vogelnesten of broedende vogels aangetroffen worden, dienen de werkzaamheden nabij het nest of broedplaats uitgesteld te worden totdat de jongen vliegvlug zijn of dient er een verstoringsvrije zone rond de broedplaats opgesteld te worden.

6.3.2 *Rugstreeppadden*

Er dienen maatregelen genomen te worden ter voorkoming van de vestiging van de rugstreeppad. Dit kan worden gerealiseerd door middel van het plaatsen van paddenschermen ter voorkoming van het vestigen van de rugstreeppad binnen het onderzoeksgebied. De meest gunstige periode om de schermen te plaatsen is in de winterperiode (december t/m maart).

6.3.3 *Vleermuizen*

Ter hoogte van de Sigrid Undsetlaan is een kolonie watervleermuizen actief. Deze foerageren aan de watergang aangrenzend aan het plangebied. Om verstoring van de watervleermuis te voorkomen, is het werken met een ecologisch werkprotocol en onder begeleiding van een ecooloog noodzakelijk. Te allen tijde moet verstoring en verlichting op de watergang worden voorkomen. Is dit niet mogelijk, is er een ontheffing noodzakelijk.

Er wordt geadviseerd de werkzaamheden tussen zonsopkomst en zonsondergang uit te voeren om zo overvliegende en/of foeragerende vleermuizen niet te verstoren. Indien dit niet mogelijk is, dient uitstraling van verlichting naar de omgeving voorkomen te worden. Ook kan ervoor gekozen worden om in de periode te werken wanneer vleermuizen in winterslaap zijn. De winterslaap van vleermuizen duurt grofweg van november t/m maart, maar is afhankelijk van soort en weersomstandigheden.

Indien er bij de werkzaamheden nieuwe verlichting wordt geplaatst, wordt aanbevolen om verlichting toe te passen die verstoring bij vleermuizen zoveel mogelijk beperkt. De lichthinder voor vleermuizen door straatverlichting kan aanzienlijk worden beperkt door amberkleurig UV-vrije LED-armaturen, lagere lichtmasten en een scherpe afsnede van de lichtinval toe te passen.

6.3.4 *Aquatische fauna*

De werkzaamheden (aan de watergang) moeten buiten de kwetsbare periode voor aquatische fauna uitgevoerd worden. De voorkeursperiode voor de uitvoering is begin september t/m eind oktober. Dit is ná de voortplantingsperiode en vóór de winterrust van vissen en amfibieën. Indien dit niet mogelijk is wordt aanbevolen om de werkzaamheden in de minder kwetsbare periode van november-februari uit te voeren. In deze periode is aquatische fauna in winterrust en zijn ze minder mobiel.

Bij het dempen van de watergang moet het water één richting uitgedreven naar een naastliggende sloot, zodat aanwezige vissen, amfibieën en libellenlarven zich daarnaartoe kunnen verplaatsen. Bij leegpompen van de watergang wordt de aquatische fauna en amfibieën tijdig weggevangen en elders uitgezet.

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Dempen watergang												

* Groen: voorkeursperiode, oranje minder kwetsbare periode en rood meest kwetsbare periode.

Indien er tijdens de werkzaamheden uitheemse rivierkreeften aangetroffen worden, dienen deze naderhand en in hetzelfde water terug geplaatst te worden. Indien dit niet mogelijk is, dienen de uitheemse rivierkreeften op humane wijze te worden gedood.

6.3.5 *Zorgplicht*

Te allen tijde dient er rekening gehouden te worden met de algemene zorgplicht, artikel 1.11 Wet natuurbescherming. Dit houdt in dat er altijd rekening met in het wild levende dieren en planten gehouden moet worden. Tijdens de werkzaamheden moet gelet worden op de aanwezigheid van planten en dieren en moet voorkomen worden dat deze onnodig gedood, verwond of aangetast worden. Alle dieren, ook de niet beschermde soorten, moeten de ruimte krijgen om te kunnen vluchten en zichzelf in veiligheid te brengen.

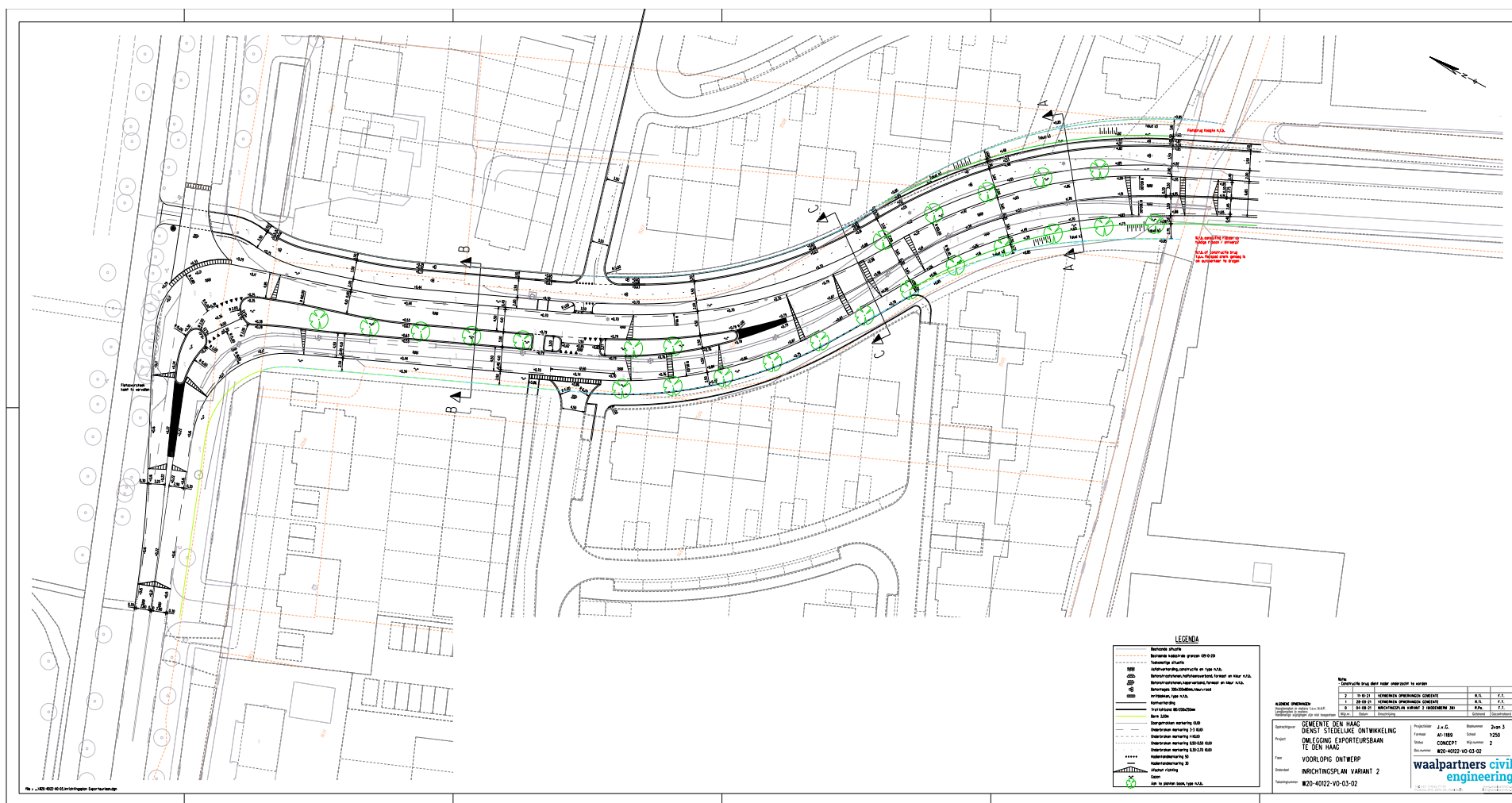
6.4 **Geldigheid**

Afhankelijk van de tijd tussen dit onderliggende onderzoek en de werkzaamheden, kan een actualiserend of aanvullend onderzoek noodzakelijk zijn. De conclusies van dit onderzoek zijn drie jaar geldig.

7 REFERENTIES

1. Ministerie van Economische zaken. *Wet natuurbescherming*. (2016).
2. Ministerie van landbouw natuur en voedselkwaliteit. Natura 2000-gebieden.
3. Rijksoverheid. Begrenzing van het Natuurnetwerk en de Natura 2000-gebieden. <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1425-begrenzing-van-het-natuurnetwerk-en-natura-2000-gebieden> (2018).
4. FLORON. www.floron.nl.
5. SOVON. <https://www.sovon.nl/nl>.
6. Zoogdierverseniging. <https://www.zoogdierverseniging.nl>.
7. Limpens, H., Twisk, P. & Veenbaas, G. *Met vleermuizen overweg*. (2004).
8. RAVON. <https://www.ravon.nl/>.
9. Rijksdienst voor ondernemend Nederland. *Soortenstandaard Zandhagedis, versie 2.0*. (2014).
10. Vlinderstichting. www.vlinderstichting.nl.
11. EIS kenniscentrum insecten en andere ongewervelden. <http://www.eis-nederland.nl/>.

BIJLAGE 1 TOEKOMSTIG WEGPROFIEL EXPORTEURSBAAN EN PROEFVERKAVELINGEN

HUIDIGE BESTEMMINGSPLANKAART

